

УДК 37.014.5

Письменна Т. В.

Аспірант кафедри фінансів

Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Досвід економічно, соціально та політично розвинутих країн, які займають міцну позицію у світовому освітньому просторі, свідчить про те, що політика у сфері освіти повинна бути націлена на виконання попередньо розроблених і обґрунтованих пріоритетів. Наша держава відповідальна за доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах, а реальність її гарантії стосовно створення необхідних умов для функціонування і розвитку всієї системи освіти повинна бути засвідчена практикою державної політики в освітній сфері.

Законодавство України про дошкільну освіту [1] іменує її “сферою” і визнає “обов’язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні”. Реалізація на практиці державної політики у сфері дошкільної освіти ґрунтується на тезі, цитованій з статті 3 Закону України “Про дошкільну освіту”. Її зміст зводиться до того, що “держава визнає пріоритетну роль дошкільної освіти та створює належні умови для її здобуття”. Закон України “Про дошкільну освіту” конкретизує джерела фінансування дошкільних навчальних закладів і відносить до їх переліку кошти засновників чи власників, батьків або осіб, які їх замінюють, добровільні пожертвування і цільові внески фізичних та юридичних осіб, а також інші кошти, не заборонені законодавством України. Однак, для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів основним джерелом фінансування вважаються кошти відповідних бюджетів.

Українське законодавство про загальну середню освіту [2] приписує їй статус “обов’язкової основної складової безперервної освіти”. Держава відповідальна за забезпечення права громадян на доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти у державних і комунальних навчальних закладах, задля чого зобов’язана створити необхідні умови для функціонування та розвитку системи загальної середньої освіти.

Відповідно до Закону України “Про позашкільну освіту” [3] позашкільна освіта вважається “складовою системи безперервної освіти” і покликана розвивати здібності і обдарування вихованців, учнів і слухачів, задовольняти їх інтереси, духовні запити і потреби у професійному визначенні. У тому ж Законі система позашкільної освіти асоціюється з сукупністю різних типів позашкільних навчальних закладів. Державна політика у сфері позашкільної освіти має на меті створити необхідні умови для здобуття вихованцями, учнями і слухачами позашкільної освіти, і, взагалі, сприяти розвитку системи позашкільної освіти.

Згідно статті 26 Закону України “Про позашкільну освіту” основним джерелом фінансування державних і комунальних позашкільних навчальних закладів вважаються кошти відповідних бюджетів. Окрім цього, перелік додаткових джерел фінансування навчальних закладів позашкільної освіти складають кошти, одержані за надання додаткових освітніх послуг, роботи, виконані позашкільним навчальним закладом на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян, доходи від реалізації власної продукції, від надання в оренду приміщень, обладнання, гуманітарна допомога, дотації з місцевих бюджетів, добровільні грошові внески, матеріальні цінності, отримані від підприємств, установ, організацій та окремих громадян.

Законодавство України про професійно-технічну освіту [4] називає її “галуззю” і трактує як “складову системи освіти України”. Державна політика у галузі професійно-технічної освіти переслідує мету, пов’язану з забезпеченням потрібних умов для функціонування і розвитку навчальних закладів та установ професійно-технічної освіти. Якщо слідувати за статтею 50 Закону України “Про професійно-технічну освіту”, то кошти державного бюджету вважаються основним джерелом фінансування професійно-технічної підготовки робітників і за рахунок них здійснюється соціальний захист учнів, слухачів та педагогічних працівників у державних професійно-технічних навчальних закладах. Окрім цього, вищезгаданий законодавчий акт визначає додаткові джерела коштів, за рахунок яких здійснюється фінансування навчальних закладів професійно-технічної освіти. Зокрема, їх перелік складають кошти, одержані за професійну підготовку понад державне замовлення, курсову підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників відповідно до укладених договорів з юридичними та фізичними особами, а також за надання додаткових платних освітніх послуг.

У Законі України “Про вищу освіту” [5] вища освіта іменується “галуззю”, а під поняттям “система вищої освіти” розуміється сукупність вищих навчальних закладів усіх форм власності, інших юридичних осіб, котрі надають освітні послуги, а також органів, що здійснюють управління у галузі вищої освіти. В умовах інтеграції вітчизняної системи вищої освіти у світову при одночасному збереженні та розвитку досягнень і традицій української вищої школи зазнають змін пріоритети державної політики у галузі вищої освіти. Відповідно до пункту 3 статті 3 Закону України “Про вищу освіту” політика держави у галузі вищої освіти переслідує ціль, пов’язану з “збереженням і розвитком системи вищої освіти та підвищенням її якості”.

Входження України у європейський освітній простір, зумовлені цим процесом зміни у вітчизняній системі освіти поставили у ранг актуальних проблему удосконалення фінансового забезпечення розвитку вищої освіти. На думку науковців [6, 76-87], котрі її результативно досліджували, достатній обсяг фінансування вищої освіти забезпечується шляхом розширення переліку традиційних і використання новоутворених джерел фінансових ресурсів. Разом з тим, пріоритет у фінансуванні діяльності вищих закладів освіти всякчас належав державі. Згідно статті 64 Закону

України “Про вищу освіту” вищі навчальні заклади, які перебувають у власності державній, Автономної Республіки Крим, комунальній, фінансуються за рахунок коштів відповідних бюджетів і можуть залучати кошти з додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Отже, можна з впевненістю сказати, що сфера освіти має статус пріоритетної, оскільки про це свідчить щорічне збільшення бюджетних видатків на її розвиток. Так, у 2002 р. видатки зведеного бюджету на освіту становили 5,43%, у 2003 р. – 5,6%, у 2004 р. – 5,31%, у 2005 р. – 6,07%, у 2006 р. – 6,28% від ВВП [7, 29, 50-51]. Так, за рахунок бюджетних ресурсів були вдало розв’язані освітні проблеми, котрі ще кілька років тому загострили своє звучання. Мова йде про проблеми у сфері освіти, пов’язані з відновленням престижу праці вчителя, демократизацією освітнього процесу, фінансуванням установ освіти, соціальним захистом педагога, підвищенням якості і доступності вищої освіти, зміцненням матеріально-технічної бази навчальних закладів. І, насамкінець, доречно підсумувати вище зазначене умовиводом, що державна політика в освітній сфері спрямована у напрямку подальшого її вдосконалення, інтеграції у європейський і світовий освітній простір.

Література:

1. Закон України “Про дошкільну освіту” від 11.07.2001 р. за №2628-III [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2628-14&p=1212504140163924>. – Назва з екрану.
2. Закон України “Про загальну середню освіту” від 13.05.1999 р. за №651-XIV [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=651-14&p=1212504140163924>. – Назва з екрану.
3. Закон України “Про позашкільну освіту” від 22.06.2000 р. за №1841-III [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1841-14&p=1212504140163924>. – Назва з екрану.
4. Закон України “Про професійно-технічну освіту” від 10.02.1998 р. за №103/98-ВР [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=103%2F98-%E2%F0&p=1212504140163924>. – Назва з екрану.
5. Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 р. за №2984-III [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14&p=1212504140163924>. – Назва з екрану.
6. Боголіб Т. Вдосконалення фінансового забезпечення вищої освіти // Вісник ТДЕУ. – 2006. – №3. – С. 76-87.
7. Статистичний щорічник України за 2006 рік / За ред. Осауленка О. Г. – К.: Вид-во „Консультант”, 2007. – 551с.